

שפך הדשן \ תל אלמסאבין בסמיכות לשכונת מאה שערים \ המעבדות בגרמניה \ החומה השלישית \ פירכותיו של בעל ה"תבואות הארץ \ ברכת הבנים: שריפה בבית הדשן

א. מקום מיוחד היה מחוץ למחנה ישראל, ששם מפנים את הדשן ממזבח החיצון, שנאמר בפרשתינו **"והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה"**, ושם שורפים את הפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים כשלא נפסלו אלא נשרפים כמצוותם. שנאמר: **"והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל שפך הדשן"**, מקום ששופכים בו הדשן המסולק מן המזבח, מקום זה נקרא בית הדשן.

"מחוץ למחנה" פירושו מחוץ לשלש מחנות: מחנה שכינה, מחנה לוי ומחנה ישראל, דהיינו מחוץ לירושלים.

נחלקו תנאים (יומא סח) באיזה צד לירושלים היה בית דשן זה:

ר' שמעון סובר במזרחה של ירושלים, **וחכמים אומרים** בצפונה של ירושלים. (וראה ברמב"ם בהלי' מעשה הקרבנות שלא הכריע בזה, ובספר המפתח ציינו לאחרונים שדנו בשיטת הרמב"ם)

בית הדשן יתוסף לעתיד על העיר, ויהיה נכלל בקדושת ירושלים. (רש"י ירמיה לא, לט)

ב. רבי אשתורי הפרחי בספרו "כפתור ופרח" מביא מה שהיה מקובל בזמנו (לפני כ-700 שנה) על מיקומו של שפך הדשן, וז"ל:

"וכן מקובל בית הדשן לצפון ירושלים כמרוצת הסוס, והוא תל קטן נמוך הרבה, ולדעת רבנן (זבחים קו.) מקום שפך הדשן היה בצפונה של ירושלים חוץ לשלש מחנות, וכן דעת ר' יוסי הגלילי ור' אליעזר בן יעקב."

ג. **פנחס גרייבסקי בחוברת ט' של "זכרון לחובבים ראשונים"**, מספר על אותו תל שהזכיר אותו אשתורי הפרחי כ-600 שנה לפניו, וכך הוא כותב:

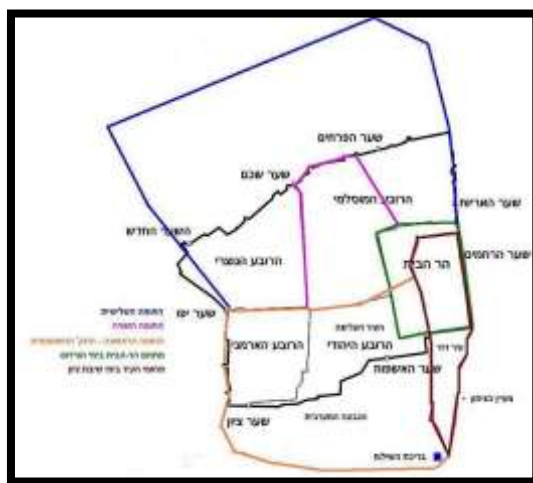
"התל הזה עמקו כ-40 רגל, והיה נמצא עד שנות המלחמה (מלחמת העולם השנייה) סמוך למגרש שמעון הצדיק. מראהו היה דומה לאפר, במישוש היד נרגיש באפרו שמנונית משהו, כאשר נרגיש באפר הכירה. כל צמח וכל עשב לא גדל על התל הזה.

ר' אברהם משה לונץ מעיר עליו: **"ילידי הארץ יקראו לו תל אלמסאבין**, כלומר תל בתי מלאכת הסבון והבורית, והמסורה תקראהו בשם **"הר שפך הדשן"**. ועד היום לא באו עוד החוקרים לדעה אחת, מהם מחזיקים עם המסורת כי פה שפכו את דשן הקרבנות, ומהם יתנגדו למסורת זו וישערו כי התל הזה נצבר מאפר בתי מלאכת הבורית וכבר נשלחה דוגמא מאפר תל זה לחוקר המפורסם פרופ' לעיביג במינכן, לבחנה בהפרדה כימית, ותהי תשובתו כי נמצאים בה חלקים רבים מיסוד החי, ואין גם שמץ מיסוד הצומח, וגם מעורבים בה חלקי עצמות ושיניים".

גרייבסקי מביא מכתב שנכתב ע"י הקונסול האנגלי "פיין" בהיותו בירושלים בשנת 1857, והתפרסם בעיתון מדעי בלונדון, וכך כתוב במכתב:

"מחוץ לעיר ירושלים בצפונית מערבית לא רחוק ממקום הנקרא בשם "קברות המלכים", עומדים שני גלי או צבורי דשן ממראה תכלת ברוד, ואחד מהם גבוה כ - 40 רגל, ולפי אמונת העם היושבים שם, המה פסולת מנתר ובורית אשר נעשו שם בימי קדם. אבל רבים מחכמי אנגליה התרים את הארץ, גזרו אומר שלא רחוק הדבר שהמה שפך הדשן מעולות וזבחים אשר העלו כוהני שוכן ציון וירושלים, בהיות עיר האלהים ומקדשו על תילם בנויים. ולברר הענין העתיק הזה לקח החכם דר' ראטה ממינכן בהיותו שם, שני קמצים דשן, להביאם עימו אשכנזה, למען בחנם שם בבתי המצרף (מעבדות) הגדולים. ואלה דבריו אשר כתב בשמו החכם דר' זאנדארסקי לחברת החכמים היושבים בירושלים: "עד כה היה הדבר מוטל בספק אם שני ציבורי הדשן העומדים מחוץ לשער דמשק (שער שכם) בירושלים הם שארית מקרבנות שהקריבו במקדש אלהי ישראל, או פסולת מנתר ובורית כדברת ההמון. אבל עתה אחרי שנבחנו הדוגמאות מהדשן שהבאתי עימי, בבית המצרף הגדול אשר להחכם המפורסם האדון לעיביג, אין ספק עוד שהמה אך משפך הדשן ששפכו ידי הכהנים, ולא פסולת אחרת. וגם עצמות ושן בהמות עוד נמצאים ביניהם, אבל מאיזה מין קשה לברר."

ד. כידוע שלירושלים היו בסוף תקופת בית שני 3 חומות, מקום החומה השלישית, התגלה במקרה בשנות ה - 20 של המאה ה - 20 בעת חפירת יסודות לבתים ליד שכונת מוסררה. נחשפה חומה באורך של כ - 100 מ', הלא היא החומה השלישית שנבנתה על ידי אגריפס המלך בשלהי ימי בית שני.

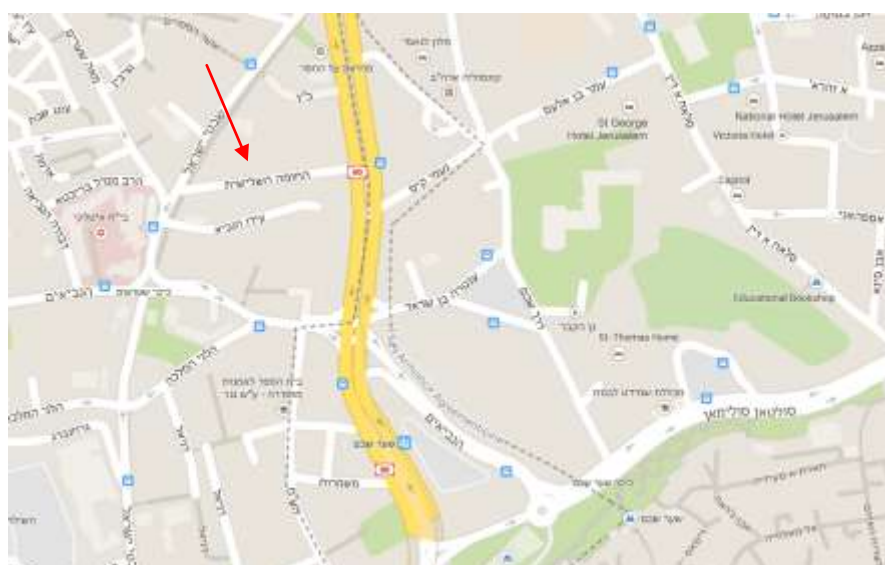

"תל אלמסאבין" אכן היה ממוקם מצפון לחומה זו, אם כי עובדה זו בלבד אינה יכולה לאשר את היות תל זה מקום שפך הדשן.

חפירות החומה השלישית בשנת תרפ"ה, מאחוריו "תל אלמסאבין"

ה. הרחוב שנמצא על שרידי החומה השלישית, נקרא "החומה השלישית", על שרידי החומה הוקמה תחנת דלק.

ירושלים נספח ארכיאולוגי

מספר אתר

66

'Third Wall'

ירושלים - תכנית מתאר מקומית

'החומה השלישית'

רשות העתיקות

הקשר סביבתי: חזית תחנת דלק.

שרידי החומה בזמן החפירות. מותך: אנציקלופדיה חדי לחפירות ארכי בא"י

פיתוח נופי סביב האתר.

פן החומה הפנימי.

ו. אולם לאחר הפרסום, שכביכול התל הזה הוא מקום "שפך הדשן" קם רבי יוסף שוורץ זצ"ל בעל התבואות הארץ, ופירסם מאמר בספרו "פרי תבואה" (נדפס בתוך ספרו דברי יוסף דף לב:) נגד השערה זו, ומאריך בזה. [מובא בסמוך צילום של המאמר]

הוצאת וואכס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

ספר
דברי יוסף
(חלקו השלישי וההביעי)
כולל
פרי תבואה : פרדס : תשובות :
ביאורים וענינים שונים בדברי החכמה
השונים לכל נפש :
נפרד לשני ראשים

שחברתי בעזר האל אני הצעיר
יהוסף שווארץ
נדפס ע"י הרב וכו' מוה"ר ישראל ב"ק הי"ו
תחת מחשלת אדונינו החסיד סולטן
עבה איל עזיז
פה עה"ק
ירושלים
שנת כתר"א לפ"ק
(Auf Kosten des Verfassers)

ספרות אגודת חסידים

פרי תבואה

שמוקפת תומה מזמן שלמה ונחמ' שם קדושת ירושלים
 ושם אוכלין קק"ל ות"ש • ואסור לקבור שם • אכן מה שהוא
 חוץ לחומה הזאת • אף שהקיפו אחר בן והכנימוהו לפניו העיר
 נקרא חוץ לחומה לאכול שם קק"ל ות"ש (שבעות ט"ז ע"א)
 חבירים אין אוכלין שם לא קק"ל ולא ת"ש : כן הדבר במערת
 וציוני כלבא שבוע • ואף שבזמן הבית השני המקום ההוא ה'
 בתוך החומ' השלישית • אולם בזמן שלמה ונחמיה חוץ לעיר ה'
 ומותר לקבר שם • אף אם נאמר שמת ונקבר קודם חרבן הבית :
ואחור דעתי בדבר אשר הרעישו זה כשלשה שנים חכמי
 הענויים אשר באו מחוץ הגה לחקור ולדרוש על
 תכונת ואיכות הארץ בימי קדם • ואמרו כי נמלא ונודע להם
 מקום שפך הדשן מזמן הבית • והוא כמטמוי קשת צפוני' מערבית
 ממערת כלבא שבוע הנזכרת • והוא תל גדול בגבעות
 גבוניות ומראיהן שמורי ירוקי (גדין) ולקחו מן העפר ויבאו
 ומתקו' קדוש הלכו וישתבחו בעיר' אשר כן עשי' (גם זה הכל' כאשר
 אבאר) והביאוהו לחכמיהם אשר חקרוהו ובדקוהו בחכמת
 אל געמיה • ואמרו שנתברר להם ששם מקום שפך הדשן
 כי נמלא בעפר ואפר האזן חלקים הרבה קמחי ובשרי שהם
 מקרבנות ומנחות • לא כדרך כל עפר ואפר :
ולרעת יש לסמוך על עדות זאת ועל חקירות ובדיקות
 אלה • כמו על העדות שהעידו חכמים ונבונים
 בשנת ת"ר במעשה עלילות שקר אשר העלילו עם עיר דמשק
 על ישראל שהרגו את הכומר האזן • לאכול את צפרו ולשתות
 את דמו והשליכו עצמותיו בהפירה תחת הארץ • ויחפשו ברחוב
 היהודים • ובתפירות השופכין • רפש וטיט ולאת האדם נמלא
 עצמות תשוקאים ומגואים (אולי הן מוגפת הסוס והפרד הגמל
 והחמור וכל הבהמה אשר במחנות ההמה) והעידו חכמיהם •
 אחר שהביאו הדבר בכור הבחינה ובמשקל הדעת • דעתם
 העמוקה • שעצמות אלה עצמו' בני האר' הנה • עצמות הבומר
 ההוא

הוא • אשר באמת נמצא חי אחר כונה שנים נטמן בארץ מזרים
בבית חפלה יוגית (גריעכישעם קלאסטר) כספרתי במפרי
דאם הייליגע לאנד זייטע 195 :

ולפי חקירתי וידיעתי דברי' לה דברי חלומ' הן • לא מעלים
(וועיליס) ולא תוריד' • ותל הנזכ' אינו מזמן ב' קדשנו' הם מלהזכ' :
מתחילה אדרש וועל ספר ספרי חז"ל להוכיח באיזה
רוח מחזק לירושלים הי' מקום שפך הדשן • מסכ'
י'מא דף ס"ח ע"א מחלוקת בין רבנן ובין ר' שמעון אימתי פר
ושציר מטמאין את הבגדים • ומתוך משא ומתן של התלמוד
שז • מיכח שלר"ש שירפין פו"ש מחזק לעיר ברוח מזרחי •
ולרבנן ברוח צפוני • ולר' יוסי בכל רוח שיהי' ואין א' משלשתן
סיבר ששירפין פו"ש במקום שמוציאין הדשן כשרבה במוצא • ומה
שנאמר (ויקרא ד' י"ב) על שפך הדשן ישרף • אין תכונ' על המקום
ששופכין בו הדשן המסילק מן המוצא כ"א שיהי' שם דשן שיקדים
הדשן • ולא הברח לשירפ' דוקא על הדשן שמוציא' כשרבה במוצא •
וכן הוא מובאר בתורת הכהנים בפסוק האזכר (עין קרבן אהרן)
וכן במסכ' יומא האזכר (עין רש"י) : ולא יש לדקדק על רש"י
שמבאר באר היטב בפסיק אל שפך הדשן מקום ששופכין בו
הדשן המסילק מן המוצא כ"א : והוציא את הדשן אל מחזק למחז' •
ובמוסכ' יומא הג"ל מפר' אבית הדשן צריך שיקדי' לשם דשן וכו' ולא
פ' כמו שמבאר בתורה • ידוע שרש"י בפירושו על התורה ישגיח
לשחור פשט המקרא יותר ממה שישמר בכל פעם הדין והלכה •
כמו שהוכחתי בפסוק ראשי על כרעיו ועל קרבן ע"ש • וידוע
שהלכה כר"ע שאומר כמין ביטול היא זה • וכן בפסיק
ועתה כתבו לכם את השירה הזאת : וכן בפסוק וקדשתו
על כרחי וכו' קדש יהי לך נהוג בו קדושה • גם פה פשט הפסוק
על שפך הדשן ישרף מורה על מקום הדשן המסולק מן המוצא •
מה שאין בו בש"ס שם שימר בפירושו יותר הדין והלכה כנודע •
והדין והלכה היא שאין צריך דוקא על מקום דשן שמוציאין
כל השנה ממוצא כשרבה שם :

פרי תבואה

לפי האומר מוכח שאין מקום א' דוקא ונייחד לכל דם
הקרבתו ר"ל הדשן תמצת כשרבה שם ודשן פו"ש הגשרפין
כ"א שהיה ב' מקומות • א' לדשן של המזבח • וא' לדשן פו"ש
הגשרפין • לר' שמעון מקום פו"ש הגשרפין היה למזרח העיר •
ולרבנן לצפון • ולר' יוסי בכל רוח שיהיה • אכן לדשן המזבח
לכ"ע לא היה רוח מיוחד : וכן פסק הרמב"ם כר"י אף לפו"ש
הגשרפים אין צריך לא לרוח מזרחית ולא לרוח צפונית • שכל
רוחות כשרים הן : **אכן** תלאתי בתוספת דיומא פ"ג שפ"ט
הגשרפים ביה"כ היה ברוח צפונית וז"ל היכן שורפין אותן
בבית הדשן הגדול חוץ לירושלים לצפונה של ירושלים חוץ לב'
תחנות וזקופין של כהנים היו מעמידין סביבות המערכה חצי
דוחק העם כדי שלא יהיו קופצין לראות ונופלין לתוך המדורה
עכ"ל : (וכן נזכר בתוספת' מסכ' מעשה קרבנות ריש פרק י"א
שבית הדשן הגדול היה מחוץ לירושלים בצד צפון עי"ן שם) :
הלשון הזה מורה קצת שלא היה מקום א' לבד לכל
הדשן • כ"א ב' מקומות כמו שכתבתי • כי נותן סימן בבית הדשן
הגדול • מוכח שנמצא גם בית הדשן הקטן • ולא אמר סתם בבית
הדשן חוץ לירושלים : וכנראה שמקום ששורפין בו פו"ש נקרא
גדול • לשון משיבות • ומקום שמניחין שם דשן המזבח הי' ברוח
אחר ולא מכוונה בשם זה : ומה ששרפים דוקא ברוח צפוני •
הטעם כמו שהביא רש"י (יומא ס"ח ע"ב) שכל מעשה העולות
בצפון : **גם** תלאתי בספר כפו"פ פ"ו דף כ"א ע"ב וז"ל וכן
מקובל בית הדשן לצפון ירושלים כמרוצת המים והוא תל
קטן ונמוך הרבה ע"כ : ולא הזכיר שהם גבעות שחירי ירוק' :
והכוונת האומר מקום שפך הדשן ברוח צפון • דוקא מקום
ששורפין פו"ש החטאת אבל מקום דשן המזבח אין
גם אחד הוכיח שהיה ברוח צפון :
ועל פי מה שכתבתי לעיל בתערת כלבא שבוע שכל מה שחז'
לחומת העיר הראשינה מזמן שלמה עז"נ נקרא מחוץ לתח'
אף

פרי תבואה לד

אף אם הוסיפו על העיר והקיפוה עוד חומה • אחת הדבר
ומקום הגבעות תל ירוקי המזכר כשר לשרוף שם פו"ש כי הוא
מוחזן לג' מחנות • אף שהיה בזמן הבית השני תוך החומה השלישי
החיצונה : **עם** כל זה אני אומר לא כניס הדברים דברי האנשים
ההמה שחל • ההוא הוא שפך הדשן **א** מי יאמר לנו שתוספת
היא אחת • להלכה דילמא תשכח • היא • כי היא סברה
יחידית ר' אלעזר בן יעקב (רבנן החולקים על ר' יוסי) שלפונה
של ירושלים נשרפו פו"ש : וכן לא פסק הרמב"ם כ"א כר' יוסי
ולא מנריך לפון ששורפין בכל רוח שיהיה : **ב** דשן פו"ש
הנשרפים היה מעט (פי' זבחים ק"ד ע"ב) ובלתי ספק עברו
שנים רבות שלא נשרפו פו"ש בלתי ביה"כ • שלא נמצאי' חטאות
פנימיות (העל' דבר של ציבור ושל ע"ז) ואין בגדר הטבע שיתאוו
תל גדול וגבעות גבוהות ע"י מעט אפר שמוסף עליו פעם א'
בשנה • הלא בינתיים • ר"ל מיה"כ זה עד יה"כ הבא • תדענו
ותפורטו הרוח : **ג** ואם יתעקש המעקש לומר שהדברי' כפשיטון
על שפך הדשן ישרף כמו שפירש רש"י על הדשן שמוציאין
מוצבה והוא היה הרבה מאוד • עד שבקל יתאוו חמנו חל וגבעה
והם הגבעות גבוהות שבדל לפון • ואע"פ ואשיב • איך יעלה על
הדעת המבין והיודע תכונת העיר ומקום המקדש לומר כשיוציאו
דשן המוצבה אל מחוץ לפיר אל מקום טהור יוליכנו דרך לפון עד
המקום הגבעות האלה שהוא מהלך רב כמעט כשני תחומי שבת
למה לא יוצאו ויניחוהו ברוח מזרחי או דרומי • סמוך ממש
לבהמ"ק : וראיה ברורה שבאמת ברוח מזרחי או דרומי (מזרחית
דרומית) הי' שפך הדשן (ירמיה ל"א ח') וכל עמק הפגרים
והדשן וכל השדות עד נחל קדרון וגו' ופירש רש"י ורד"ק
מקום שפך הדשן שהי' חוץ לירושלים ע"כ (וע"פ מה שאכתוב
בדיבור הסמוך • בביאור מקרא זה) מוכח דשפך הדשן הי' ברוח
מזרח ודרום (מזרחית דרומית) לא בצד צפונית מערבית :
וזו לשון הרב המאירי למסכ' יומא ס"ט ע"ב (הביאו בעל

פרי תבואה

ש"ח יצחק (ולצפון ירושלים היה) (מקום ששורפין פ"ט
 של י"ה"כ והגשרפין) ולא היה צריך שיהיו נותנין שם מדשן המזבח
 מלד מה שכתוב בו שפך הדשן ולא שיהיה מקומו מדרון . שאין
 קרוי שפך הדשן אלא על שם ששם שופכין את הדשן עכ"ל :
 כונתו ששם שופכין את הדשן . שנשעת ששורפין הפו"ש נעשה
 ונשפך שם הדשן . אבל לא שכונתו על הדשן שהוציאו כשרבה על
 המזבח (וכן משמע מדברי בעל ש"ח יצחק הנזכר בכונת הנזיר
 שב' נקומות היו חוץ לעיר לדשן) כי ודאי שפך הדשן הוא
 היה בצד מזרחית דרומית ירושלים כמוכח מקרא ירמיהו הנזכר :
והנה לא יש הוכחה מדברי חז"ל ששפך הדשן היה בצד צפון
 ואם יטעין הטוען הלא גם בעל כפ"פ כת' שמקובל הדבר
 ששפך הדשן היה בצד צפון . אכריע בדבר . ואומר ששפך הדשן
 של המזבח ודאי היה בצד מזרחית דרומית כאמור . אולם מקום
 דשן פו"ש הגשרפין לפי שכל מעשה הטאת בצפון היה ברוח
 צפון כפי עדות התוספת' וקבלת בעל כפ"פ :
וכן משמע מלשונו ששפך הדשן המקובל . לצפון ירושלי' הוא
 דוקא מקום ששורפין פו"ש של י"ה"כ והעלם דבר של ציבור
 שכתב במקום שריפתו הוא הנקרא בית הדשן ע"כ ולא אחר
 שהו' מקו' הדשן שהוציאו חוץ כשרב' במזבח : ולקמן דכ"ה ע"א כ' באר
 היט' שמקום ביהד"ש הי' למזרח ירושלי' והביא מקרא ירמיה' ופרש'
 לראיתו כמו שכתבתי : **והנה** אין בגדר דרך הטב' הוא שנעש' מאפר
 פו"ש פעם אחד בשנה תל עולם עד היום הזה כדברי החוקר י"א :
ד' ועתה אשיב ומבהיל דבריהם על פי עצמות מהות ואיכות
 התל ההוא : **אמת** הדבר הרואה אותו בעין
 שכלי בקל יראה ויבין שאינו הר או גבעה טבעית כ"א
 תל ממש הנעשה אחד לאחד לא מוזמן ימים קדמונים כאלפים
 שנה . כי בקל נוכל לקחת עפרו ממש כמעט בלא תפירה . לא
 שנתחזק בתל תימני קדם : **מהותו** היא אפרי סידי שמי' :
 וידוע שבכל ארץ המזרח עושים צורית (זייס"ע)

חשון

פרי תבואה לה

משמן זית ואפר ומיד • ומבשלי' ג' גופי' אלה כל כך עד שנעשה
גוף וגוש א' • והוא הבורית • והפסולת הנשארו בתחתית כלי
הבישול היורה הגדולה משליכין כעת חוצה לחצריה' ולביתהם •
והאנשים אשר להם לתקן גבות בתיהם או לבנות איזו בנין
הדיוטי יבאו ויקחו משם ועושי' צומנה קיזירמיל הידוע (עין
בספרי תולדות הארץ י"ח ע"א) אכן בשנים קדמוניות שלא היה
מרבית כל כך בבנין ולא היה מספר יושבי העיר רב כמו בזמנינו
הואילו הפסולת הנזכרת מחוץ לעיר • והיא מתחזקת כטיט
וגתיבס' שם ולא יוכל הרוח והגשם לפזרה • והוסיפו עליו אחד
א' עד שנעשה תל וגבעה גבוה • ומראהו שחור ירוקי (גרוי)
כדרך עירוב סיד ואפר ושמן (לבן שחור וירוק • ווייס שווארץ
גרוי) : וחלק העליון בתל ההוא נראה ונרגש שאינו תימים
כברים כ"א בערך ששים או שבעים שנה :

ד' לפי דברי החוקרי' • התל ההוא מוזמן הבית • וידוע שתכונתו
היתה או בתוך העיר ובתים ובנינים סביבו מכל צד ולד •
כי חלק לפוני העיר הי' מגיע עד לצוץ שמעון הצדיק רחוק ממנו
עוד כחצי תחום שבת : ואשף איך יעלה על דעתם • שהרומיים
אשר רוב תלמחם בעיר קדשו היתה מרוח הצפון • כי תלפון
תפתח הרעה • והחריבו רוח זה ראשונה • טרם בואם לשוק
העליון (אברע שטאדט) לציון • והחליקו והשוו כל פני הארץ •
כמעט ערו ערו עד היסוד בה ולא ניכר שהי' שם בתי' ובניני' •

ותל עפר ואפר זה לא נגעו בו והניחו לזכר עולם :
ו' אמת הדבר מה שיש קבלה בידינו שמקום שפך הדשן • ר"ל דשן
האזובח • הוא למטה בנחל קדרון בצד מזר"ד העיר • ומספרי'
שנמצאי' עד היום חתימות כלי חרס (וכלי חרס אשר תבוסל בו
ישבר) (ויקרא ו' ד"א) : וכן משמע מלשון הש"ס (פסחי' ד"ו ע"א)
במניחין צעמק ובנחל ששם לא יפזרו הרוח כל כך בקל : וכן
הביא הרמב"ם סוף פ"ב מהלכו' תו"מ : וקבלה זאת מהכמת
מכוון עם לשון הנקרא (ירמיה' ג"ל) והאמת יורה דרכו :

ואם

פרי תבואה

ואם ישאל השואל הלא בעל כפו"פ מקובל שמקו' שה"ד הוא
לד' זפון כשכתבתי כבר. הלא אמרתי שטוב לפר' שקבלתו
וכוננו על מקום פו"ש הנשרפין ולא על מקום הדשן של המזבח.
כי מקומו בלד' חזד"ר כאתור : ועוד אני אומר אחר בקשו
תחילה תכבוד תורתו של המחבר שהביא לפעמי' קבלות ששמש
ואינן מוסכמות ע"פ האמת והמציאות כלל וכלל לא : בדרך חש
כתב בדף ס"ט ע"א שברונה (מנפה) קבורת שמואל הגביא :
בראש הר הזית' קבור' חה"נ . וכתב עוד היום מקובל המקום
הוא (ששורפין הפרה) והוא צפוני לקבר חה"נ כחטמתי קשת
שפל ממנו מעט עכ"ל . כל דברים אלה אינם ע"פ האמת
והמציאות כאשר בארתי באר היעב באין הפק . פן ואולי גם
הקבלה הזאת כן : **לכן** כל איש אוהב אמת ודק לא יאבה ולא
ישמע לדברי האומרים שתל ההוא הוא מזמן הבית
שפך הדשן . דברי רוח הא' ורוח נשאו . לא דשן ולא תל :
וכבר ראיתי בכמה עלים כותבי העיתים אשר תבני ישראל
ומעדת ישורון המה שהעתיקו דברי החכמי' והחוקרים
ההמה . והודיעו ברבים דבר היקר הזה שזכו חכמי העמים
לגלות דבר אשר לא זכו חכמי ישראל יושבי עה"ק תוים גלות הארץ :
ולא הביאו תחילה הדבר בכור בחינתם לדעת אם אמת או
שקר הוא . טרם סמכו ידיהם עליו ולהודיע ברבים . וכתבנו
כל הראיות לסתור דבריהם . יכול לדעת ולהביא חכה תבני
ישראל . אף אשר לא זכה לראות ולדעת המציאות :
ואבאר מענין זה לשון המקרא ירמיה ל"א ל"ח הגה יתים
באים נאום ה' ונבנתה העיר לה' מתגדל חגגאל
ועד שער הפנה . ויאל עוד קו האודה נגדו על גבעת גרב ונכב
געתה וכל עמק הפגרים והדשן וכל השדמות עד נחל קדרון עד
פנת שער הסיסים מזרחה קדש לה' :
תרגם יב"ע ויאל עוד וגו' ויהי נפק עוד מיט משח בנינא
לקבלה עד מטי לגבעתא דסמיכא לגרב ויהי מסתמי
לבריכת

לבריכת עגלה - וכל מישראל אתר דנפלו תמן פגרי תשריית אתורא' וכל אריתא עד נחלא דקדרון וכו' - הלשון הזה כלשון חידה : **לדעתי** הגבעה הנזכרת וגרצ הוא המקו' הגבוה בלד מערב' ירושלים - אשר לצפון בריכה העליונה אשר תכנה המתרגם בשם בריכת עגלה (קא"לבר טייך) (וכמו שנחלא' בירושלים בריכת כבש (שאף טייך) ובריכת דגים (פיש טייך *Stuthia*) אשר ספר לנו יומיפון לרומיים - וגס ר"ב בעל המסעות הזכיר שבזמנו הי' עודנה בריכת כבש) - ומפרש געתה לשין געה (שחואל א' ו' י"ב - איוב' ה') וכן מלאנו בקול עגלות לשון פעה כמו געה : מישראל אתר דנפלו תמן וכו' כבר כתבתי שעמק הפגרים הוא עמק רפאים (תהלים פ"ח י"א) ותכונתו מלד מערבית דרומית עד מזרח העיר - ושם היתה המחנ' הגדולה של מלך אשור - ובלתי ספק הגיע המחנה הכבד הזה עד בריכה הנזכרת : מקום הדשן הוא הדשן אשר הוליאו כשרבה על המזבח יותכונתו ידועו עד היום ע"פ קבלת אחינו פה עה"ק בלד דרומית מזרחית בנחל קדרון - כמו שכתבתי כבר : וכל אריתא הכונה מקום מים - לאגס מים (תהלים קי"ד ח') מתורגם לאריתא דמיא - וכן חולין ק"ז האי אריתא דמיא - והוא לדרוס עין מי השילוח התחתון במחוז עין רוגל. הוא ב"ר יוא"ב : **והנה** מגביל ירמיה' את העיר לד' רוחית' - ותרב ותגדל תכונתה לרוח מערב ודרום יותר משהיתה בזמן בבנין הראשין : וכן נזכר תכונת ירושלים עתידיית בנבואת זכרי' הגביא (י"ד י') יסוב כל הארץ כערבה וגו' וראמה וישבה תחת' למשער בנימן עד מקום שער הראשון עד שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך : **תבואה** זאת מדברת דוקא מהרחבת ירושלי' לרוח צפון - שער בנימן הוא שער אפרים - אח' הוא כי תכונת נחלת ב' שבטי' אלה לצפון ירושלים היא - (בשער בנימן העליון אשר בבית ה' (ירמיה' כ' ב') הוא שער ביהמ"ד לא שער צפון העיר) עד מקו' שער הראשון הכונה שער המזרח

פרי תבואה

כנו שזמנה מערב בשם אחרון • עד היס האחרון (דברים
 ל"ד ב') ים המערבי • ונפרש כונת התקרא כאלו נאמר משער
 בנימן עד תקום שער הראשין • ומשער בנימן עד שער הפנים
 ר"ל משער בנימן לגד מזרח • וכן מתנו לגד מערב : תגדל
 חגגאל חיב"ע פיקים וכבר כתבתי בספר תבואה"א שהוא תגדל
 Hippius אשר זכרו יוסיפין פעמי' הרב' ותכונתו הית' בצד צפוני'
 מזרחי' העיר (ועין בספרי דאס הייליגע לאנד זייטע 101) שהראיתי
 בראיות ברורות שאי אפשר שאחת דברי היוסיפון שכתב שתגדל
 היפפיקוס עמד במערב העיר) : יקבי המלך לא נודעים לנו •
 אכן כמדותה היו סיוכים לבית ולחצר האולך בתלק הדרום בה
 ציון • ולפי האמור מתגדל תגגאל עד יקבי המלך • הכונה תצפון
 לדרום • ר"ל צפונית מזרחית לדרומית מזרחית :

מעשה מופלא בענין "שפך הדשן"

מקום שפיכת הדשן ששם נשרף הפר, מופיע במשנה במס' זבחים (ה,ב)
 פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שחיטתן בצפון וכו' **אלו ואלו נשרפין
 בבית הדשן.**

משניות אלו נאמרות כל בוקר לאחר אמירת הקרבנות, במשנת איזהו
 מקומן.

והנה לפנינו מעשה מעניין על מקום שפך הדשן, המובא בספר הדרשות
 של בעל הבן איש חי (עוד יוסף חי, פר' מטות)

שמעתי מספרים באחד תם עם הארץ שאינו יודע אפילו פירוש המילות
 של פסוקים ושל תורה, ואינו יודע להתפלל, וחננו ה' יתברך בעושר וברבוי
 בנים שיש לו יותר מעשרה בנים זכרים, וכולם עומדים לפניו בליל שבת
 ומברך אותם, והוא אינו יודע אפילו פסוק אחד של ברכות לברכם בו,
 וכשהולך לבית הכנסת אינו אוחז המחזור בידו כי אינו יודע אפילו צורת
 האותיות.

ובבית הכנסת שהוא נכנס שם היה אחד שיש לו קול ערב, והוא מתחיל מפרשת העקידה עד פסוקים של ה' מלך לאומרם בקול רם בבית הכנסת כנהוג, והשליח ציבור יתחיל מן ה' מלך, והיה זה האיש המתחיל בכל יום בקול רם קורא פרק איזהו מקומן, בניגון ובמתון, ובכל הלכה עושה ניגון חשוב בסיומה.

ובפרט בסיום הלכה של **אלו ואלו נשרפין בבית הדשן** היה אומר סיום זה בקול רם ונעים ביותר, והיה דרכו להאריך בניגון **חמש תיבות אלו** יותר משאר סיום ההלכות.

וזה שהוא עם הארץ שאינו יודע פירוש המילות חשב למה באלו החמשה תיבות מאריך יותר ועושה ניגון יותר, אלא ודאי כי אלו החמש תיבות ברכות גדולות הם ומברך את כל הקהל בהם, ולכך מגביה קול בהם להשמיעם את הצבור.

וברוב הימים קלט חמשה תיבות ונתלמד לאומרם בעל פה, ובחושבו שהם ברכות היה **בכל ליל שבת מניח ידיו על ראש בניו והיה קורא על כל אחד ואחד דברים אלו של אלו ואלו נשרפין בבית הדשן**.

והנה נזדמן שביליל שבת אחד נתאכסן בביתו של זה אחד תלמיד חכם, וראה את מנהגו שהוא מצפצף על ראש כל אחד ואחד דברים של **אלו ואלו נשרפים בבית הדשן**, וחרד החכם חרדה גדולה וצעק ויאמר לו: מה אתה עושה עם בניך לקללם בליל שבת ותביאם לשריפה בבית הדשן.

ובליל שבת הגידו לאותו חכם בחלום, ויאמרו לו: לא טוב עשית שבטלת אותו ממנהג כי הוא אומר לפי תומו, וכיון שהקב"ה אוהב אותו, לוקח אותיות של חמשה מלות אלו ועושה מהם צירופים אחרים של ברכות, כי ה' יתברך יתקנם בחסדו.

ועל כיוצא בדבר זה נאמר (שיר השירים ב, ד ובמדרש רבה שם) "ודגלו עלי אהבה" דאף על פי שהוא מדלג אותיות או תיבות שבזה תשתנה משמעות הדברים ותתהפך מטוב לרע, עם כל זה הם אהבה שיהיו נשלמים ונתקנים.